

SOCIETAT CATALANA DE GEOGRAFIA

FILIAL DE L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS

Triat i garbellat

...els resums de les conferències i dels seminaris del curs

2001-2002

Durant el curs 2001-2002 iniciàrem la publicació dels resums de les conferències i dels seminaris en l'espai de comunicació virtual **Triat i Garbellat** de l'*Obrador Obert* de la SCdG. Concretament, va ser amb la conferència de la professora Dina Vaiou, *Milestones in the urban history of Athens*, de 21 de novembre de 2001. Per tant, en aquest aplec imprès hi manquen els resums de la conferència pronunciada per Josep Oliveras, *Dividir, organitzar i administrar el territori*, del 10 d'octubre, i els parlaments de Joan Nogué i Joan Vilagrasa en la presentació del llibre *Transformacions territorials de Catalunya*, del 7 de novembre. Per raons distintes al de l'antecedència cronològica, també hi manca el resum de la conferència pronunciada per Joaquim Solé, *Mobilitat geogràfica dels ciutadans i finances locals*, el 13 de març de 2002 i les intervencions en el seminari *Geografies dissidents* celebrat a Girona els dies 30 de novembre i 1 de desembre de 2001.

Els actes recollits en aquest aplec, ordenats cronològicament i amb expressió de l'autoria del resum, són els següents:

- D. Vaiou: *Milestones in the urban history of Athens* [pau alegre], p. 1.
- R. Batalla: *Reptes ... de la gestió fluvial a Catalunya* [pau alegre], p. 2.
- Cinquantè aniversari d'Emili Huguet del Villar (1871-1951)* [jordi martí], p. 3.
- W. Scharfe: *The "Deutsche Heereskarte von Spanien"* [pau alegre], p. 5.
- Seminari: *Els incendis forestals a Catalunya: ...* [xavier úbeda], p. 6.
- G. Martín: *Estado-nación ... en el mundo musulmán* [enric bertran], p. 8.
- K. Takenaka: *Lenguas y dialectos ... del japonés moderno* [pau alegre], p. 9.
- Seminari: *Interrogants sobre l'Àfrica* [pau alegre], p. 10.
- C. Carreras: *Sao Paulo, metròpolis fragmentada* [enric bertran], p. 13.
- A.M. Kirby: *... outcomes of a globalized property market* [toni luna], p. 15.
- R. Grau: *L'autognosi catalana i els projectes...* [enric bertran], p. 16.

[pau alegre, Sant Miquel de setembre de 2003]

Dimecres, 21 de novembre de 2001.

Dina VAIYOU, professora de la Universitat Nacional Tècnica d'Atenes:

Milestones in the urban history of Athens.

El propassat dia 21 de novembre la professora Dina Vaiou va identificar-nos i interpretar-nos els tombants de la història urbana d'Atenes a l'edat contemporània, d'ençà la independència de l'actual estat grec

El primer tombant el va situar a la segona meitat del segle XIX amb l'establiment d'un pla d'eixample de tall germànic, de "jugar a cases", de diagonals i de radials molt acusades sobre un fons ortogonal secundari, i per a una superfície similar, en paraules de Vaiou, a la de Ciutat Vella de Barcelona. El pla va permetre crear l'escenografia urbana adient per l'època dels edificis emblemàtics del nou estat: palaus, biblioteca, teatre, etc. Aleshores, Atenes era un cop de puny entorn de l'Acròpolis i el trajecte fins al Pireu es feia a camp obert. El creixement demogràfic i edificatori fins a la Primera guerra mundial va ser feble.

El segon tombant de la història urbana d'Atenes el va situar als anys vint del segle XX. Bona part dels grecs de la Jònia expulsats com a conseqüència dels tractats de Lausana (1923) que posava fi a la guerra greco-turca, s'instal·laren a la capital. La insuficiència d'habitatges per contenir aquella allau humana de més d'un milió de persones donà lloc a una enorme extensió del barraquisme i de tota mena de modalitats de rellogament. Una situació que, malgrat els ajuts internacionals, no se superà fins molts anys després. No s'havia pas arreglat, ni de lluny, quan esclatà la Segona guerra mundial i es produí l'ocupació nazi. La perllongació de l'estat bèl·lic del país fins a l'any 1951, la guerra civil, va significar l'empobriment general dels atenencs i del país sencer mentre els antics contendents es refeien mitjançant ajuts de reconstrucció.

El tercer tombant cal situar-lo als anys cinquanta i seixanta. En síntesi: són els anys del fracàs de la planificació urbanística de les alimàries que havien volgut fer d'Atenes un banc i mirall de proves per a l'ordenament urbà racional. La manca gairebé total de disciplina urbanística en un ambient d'especulació territorial desfermada va fer debades els bons propòsits. El llegat del creixement en taca d'oli per les zones de reserva agrícola i natural no urbanitzables i el creixement en altura en la zona urbana consolidada, sense miraments per normativa de cap mena, ha estat el d'una metròpoli de gairebé quatre milions d'habitants que s'estén al llarg i ample de la plana de l'Àtica. Nombre d'habitants que segueix augmentant amb l'arribada de migrants balcànics, albanesos sobretot.

Resumint, una dissertació excel·lent sobre una ciutat, tema i contextualització que, ben lluny de semblar exòtica, va servir també per a refrescar la memòria sobre una 'prodigiosa' beneiteria que, amb un *tempo* semblant, va produir efectes que, com a Atenes, encara patim. [pau alegre, 25 de novembre de 2001]

Dimarts, 4 de desembre de 2001.

Ramon BATALLA, professor de Geografia Física de la Universitat de Lleida:

Reptes actuals de la recerca i de la gestió fluvial a Catalunya.

Quins són els reptes actuals de la recerca i de la gestió fluvial a Catalunya? El professor Ramon Batalla ens en va fer més de 0,0003 euros (abans dit cinc cèntims) el dia 4 de desembre. D'entre la munió de facetes que pot prendre l'estudi dels rius, Batalla només va tractar-ne dues de concretes: la dinàmica del transport i deposició de sediments, i la previsió dels aiguats. L'abundós material gràfic que ens va mostrar encara va fer més agradable la seva clara i ferma exposició.

L'estat del transport i de la deposició de materials és una dels indicadors de la naturalitat d'un curs fluvial en l'ordre físic. Els fenòmens imbricats de l'erosió en la seva capçalera i de la sedimentació dels arrossegalls, potser amb la formació d'un delta en el sector final, és una imatge de geografia elemental però que esquematitza una realitat molt més complexa. El professor Batalla ens ho va demostrar a bastament. La interposició de construccions en el curs del riu com rescloses, aforaments, etc., així com l'extracció sense mesura dels àrids del llit provoquen canvis de configuració aigües avall, i a voltes també amunt. Les conseqüències poden ser el retrocés dels deltes, el desfalcament dels pilars dels ponts, o el rebliment de les cubetes dels embassaments. O pitjors encara.

La gestió dels cursos fluvials en el vessant de la dinàmica dels sediments passa, entre d'altres mesures, per la regulació del desori de l'extracció d'àrids de les lleres dels rius. I també hi ha d'altres mesures per aplicar. Una podria ser l'aprofitament de les deposicions massives a les cues dels embassaments. Una altra, el reciclatge de les runes dels enderrocs com a àrids de baixa qualitat. En fi, posar fre a un saquejament que acabem pagant tots els contribuents per a reposar les obres públiques (ponts, guarniments, etc.) que el riu s'emporta en la seva tendència per reencaixar-se en el territori. Tot un repte per a les administracions ...i els 'graveros'.

La segona part de la conferència va versar sobre les riuades. No calia pas que ens posés en antecedents sobre què són i el què produeixen. Així va entrar decididament a la càrrega contra les aplicacions de les mesures del 'període de retorn' dels aiguats per a la catalogació en les riberades segons el risc d'inundació. En primer lloc, considera que el període de retorn és un indicador molt poc fiable atès que les sèries històriques de riuades efectivament mesurades per estacions d'aforament modernes són molt curtes i que per al seu càlcul no s'inclouen les riuades simplement documentades com, posem per cas, les de l'Ebre senyalades a la façana de l'església de Xerta. I en segon lloc, en justificar el dibuix d'uns límits infranquejables, gairebé com àngel exterminador de Buñuel, provoca una considerable pressió d'aproximació especulativa sobre el riu. Com deia Batalla: per què fins aquí sí i un centímetre més enllà no?". Es volen justificar així unes obres de defensa i de canalització, normalment de dimensió forassenyada, que els aïlla del seu entorn per tot el que fa als intercanvis biològics. Un riu canalitzat és un riu moribund. És per això que va defensar una gestió, i també entre d'altres mesures, tendent cap a la desurbanització dels rius.

La sessió va acabar amb un animat col·loqui que corroborà l'interès que el tema havia suscitat entre els assistents. [pau alegre, 5 de desembre de 2001]

Dimarts, 11 de desembre de 2001.

Acte commemoratiu del cinquantè aniversari del traspàs d'

Emili HUGUET DEL VILLAR (1871-1951)

organitzat conjuntament amb la Institució Catalana d'Història Natural i la Societat Catalana d'Història de la Ciència i de la Tècnica, i coordinat per Jordi MARTÍ i HENNEBERG

Per iniciativa conjunta de tres Societats filials de l'Institut d'Estudis Catalans: Catalana de Geografia, Catalana d'Història de la Ciència i la Tècnica així com la Institució Catalana d'Història Natural, es va organitzar el passat 11 de desembre un acte-homenatge a la figura del geògraf i naturalista Emili Huguet Serratacó, conegut com Huguet del Villar. El caràcter polifacètic del personatge i la seva dedicació exitosa a diferents camps del saber exigien la participació de diverses entitats de l'Institut d'Estudis Catalans, com així va ser. L'acte fou presidit i presentat pel professor Francesc Nadal i hi participaren, a més del sotasignat, el doctor Santos Casado, de la Universitat Autònoma de Madrid, i Jaume Porta, de la Universitat de Lleida.

En una primera part es passà revista a la seva contribució al camp de la geografia. De fet, la seva primera i tal volta única feina estable l'exercí com a professor de geografia i història, a l'Argentina. És en aquell país on ha deixat petjada en aquest camp i tota una línia de seguidors que mereixen l'atenció actual de diversos historiadors de la geografia. Per contra, a Espanya, les seves idees positivistes xocaren amb la línia majoritària, molt influïda per la geografia regional francesa. Enric Lluch el va considerar encertadament l'introduïdor de Ratzel a Espanya i el plantejament teòric i aplicat dels seus treballs en geografia mereix una atenció superior a la que se li ha dispensat. Huguet del Villar és més conegut com a botànic i edafòleg però cal tenir en compte que la seva concepció àmplia de la geografia, que integrava la física i humana, va orientar els seus treballs com a naturalista.

En concret el doctor Santos Casado, va situar Huguet com a pioner de l'ecologia a Espanya a partir del relat de les influències que va rebre, el seu sistema d'idees i les aportacions realitzades. Casado, bon coneixedor de la història de l'ecologia, destacà molt en especial el seu article "Avance geobotánico sobre la pretendida estepa central de España", publicat a la revista Ibérica el 1925, on demostrà per primer cop els canvis radicals ocorreguts en el paisatge peninsular. I tot això com a outsider de la ciència establerta, al marge d'un món acadèmic que no li oferí estabilitat però que ell només buscà en comptades ocasions.

Posteriorment, el catedràtic d'edafologia de la Universitat de Lleida, Jaume Porta, recordà Carlos Roquero com la persona que valorava i difonia l'obra d'Huguet del Villar a l'Escola Superior d'Agrònoms de Madrid. En aquest àmbit tampoc va obtenir el reconeixement dels seus col·legues però sí, de forma clara, a nivell internacional. El doctor Porta va recordar el fet que la solidesa dels seus treballs es fonamenten en els seus coneixements en química, que utilitzava en sentit molt aplicat a la geobotànica i l'edafologia.

La seva relació internacional de col·laboració l'establí principalment amb de Sigmund fins la II Guerra Mundial. A partir d'aquell moment les xarxes de comunicació s'havien trastocat i, en la seva condició d'exiliat, es va haver de refugiar al Magrib.

Abans d'això, però, en plena Guerra Civil, va aconseguir que es publicués el primer mapa detallat, tot i a petita escala, de la Península Ibèrica, que acompanya una altra obra fonamental, *Los suelos de la Península Luso-Ibérica* (1937), edició bilingüe que va traduir un altre edafòleg eminent, l'anglès G.W. Robinson. El professor Porta destacà el fet que Robinson, tot i no estar d'acord amb algunes afirmacions i orientacions d'Huguet, considera l'obra prou rellevant per dedicar un esforç considerable a la seva traducció i edició. El més polèmic és la proposta de classificació de sòls, que combat el principi de zonalitat o en funció del color i defensa l'atenció a la seva formació i trets interns com a referent. Així s'acosta novament a l'escola americana de C.F. Marbut, com ja ho havia fet en el cas de la geografia botànica. Huguet predica amb l'exemple una classificació basada en l'identificació de seqüències i horitzons. Sempre segons Porta, la seva classificació es posa en relació amb la vida vegetal que han de mantenir. Per això valora la presència de sals solubles i calç, la naturalesa de l'humus, els col·loides minerals, i pels mateixos motius n'exclou el guix. Tot i que la classificació d'Huguet no s'hagi seguit exactament, s'han mantingut els seus principis, que continuen vigents, així com l'exemple que ha deixat d'honestat i treball incansable. [Jordi Martí i Henneberg, Universitat de Lleida, 15 de febrer de 2002]

Dimecres, 23 de gener de 2002.

Wolfgang SCHARFE, professor de cartografia, Institut für
Geographische Wissenschaften, Freie Universität Berlin:

The "Deutsche Heereskarte von Spanien (1940-1944)"

Me'n va parlar en Joan Sabí fa una pila d'anys. A Tolosa de Llenguadoc, on havia seguit cursos d'especialització a Le Mirail, havia consultat fulls del *Mapa Topogràfic d'Espanya* a 1:50.000 però en una edició alemanya de primeries de la Segona Guerra Mundial. Eren a la cartoteca de la Universitat. Des d'aquella referència fugissera no havia tornat a ensopegar amb aquell document cartogràfic, més aviat fantasmagòric, fins que Francesc Nadal me'l va refrescar fa només tres o quatre anys. Va ser en contar-me les peripècies viscudes amb José Luis Urteaga per documentar d'una vegada per sempre les sèries publicades del *Mapa Topogràfic d'Espanya* a 1:50.000. Li vaig fer saber aquella anècdota tolosana. No sé si s'ho hauran mirat. En el llibre que ha resultat de les seves perquisicions *Las series del mapa topográfico de España a escala 1:50.000* no ho he sabut trobar. Tanmateix, la consulta aprofundida que aquells companys van menar de les col·leccions completes que s'han conservat del *Deutsche Heereskarte Spanien 1:50.000*, els ha permès oferir-nos una descripció prou detallada com per llevar-li l'estigma espectral.

La conferència que ens va oferir el professor Wolfgang Scharfe sobre el *Deutsche Heereskarte Spanien 1:50.000* ha reblat el que ja coneixíem d'aquest mapa per Nadal i Urteaga. Malgrat que no s'hi va referir de manera expressa, les seves paraules van explicar la presència d'alguns dels fulls a Tolosa (...o potser tots?). Precisament, una de les tres parts de la dissertació va estar dedicada a glossar l'entorn polític i militar en el qual es va formar el mapa alemany. Així, durant l'any 1940, i fins l'estiu de 1941, l'estat major alemany va preparar meticulosament l'operació codificada amb el nom d'*Isabella* amb l'objectiu de conduir les tropes nazis fins a Lisboa i Gibraltar. En definitiva, tallar les rutes logístiques angleses cap a la Mediterrània. La planificació de l'operació preveia el desplegament de dos grups d'exèrcits al sud de França a l'espera de l'ordre d'avançar. El quarter general... hauria residit a Tolosa?

Altres parts de la trepidant i escenificada conferència del Dr. Scharfe versaren sobre el ritme de producció del mapa, les versions, les característiques generals d'edició així com la cobertura que va assolir-se. Sobre aquest darrer aspecte, en el gràfic de localització dels fulls publicats, sobre la distribució del *Mapa Topogràfic d'Espanya* a 1:50.000 - ai las!-, es pot apreciar com la immensa majoria varen enllestir-se els anys 1940 i 1941. Només va restar per cobrir la zona de Galícia, la més excèntrica en l'àmbit de l'operació projectada. Especialment interessant, tant per desconeguda com per ben documentada, va ser la part dedicada a la descripció dels serveis cartogràfics de la Wehrmacht de l'època així com el paper dels geògrafs en aquest servei i en les unitats de reconeixement territorial en tasques, per exemple, de fotointerpretació.

La sessió es va cloure amb un debat prou animat, a peu dret, entorn de les mostres dels fulls que el professor Scharfe va tenir l'amabilitat de carrossar fins a la sala de conferències. [pau alegre, 24 de gener de 2002]

21 i 22 de febrer de 2002

Cicle de conferències

Marc LORCA, Xavier CASTRO, Marc CASTELLNOU
i Xavier ÚBEDA i CARTAÑA (coordinador)

Els incendis forestals a Catalunya: prevenció i recerca

Interès del tema. Arran de l'incendi del Solsonès de 1998, però amb l'experiència acumulada de les campanyes anteriors, s'ha comprovat que l'extinció d'incendis forestals requereix progressivament més mitjans, no pas per la seva falta d'eficiència, sinó perquè els incendis actuals són cada cop més intensos i de més alta velocitat que amb les mateixes condicions d'anys enrera.

Aquest fet ens ve marcat pel combustible, és a dir, per les acumulacions de biomassa combustible en les nostres superfícies forestals. Així, uns mitjans que són molt efectius en atac directe i quan l'incendi és accessible, es veuen ultrapassats quan el foc agafa intensitats elevades. Aquestes són unes poques situacions que corresponen als anys 'dolents', però que marquen els incendis forestals a casa nostra. Gestionar aquest fenomen és complicat, ja que estem arribant a situacions de gran disponibilitat de mitjans que són més que suficients per a la mitjana de risc del país, però que queden ultrapassats puntualment en moments de gran intensitat de foc.

Per tant, s'ha vist que calia parar un moment i replantejar la situació actual i redirigir l'extinció dels grans incendis forestals cap a una maximització de l'eficiència dels mitjans actuals amb complement d'atac indirecte.

El problema social i els incendis a Catalunya. Catalunya és, ara com ara, amb 1.900.000 ha forestals i una població de 6 milions d'habitants, que es veu triplicada a l'estiu amb el turisme, una gran interfase urbana. No tenim grans espais forestals i la gran majoria de la propietat és privada. No n'hi ha prou amb models d'extinció més passius, sinó que cal una agressivitat d'extinció per tal de garantir la protecció dels béns de la població. Cada metre quadrat de superfície és bàsic.

Ens trobem també amb una realitat d'incendis ràpida. Els focs duren hores o, com a molt, dos dies, però el seu destí es decideix en hores. Cal una actuació ràpida i, per aquesta raó, s'ha de tendir a l'atac directe.

L'atac indirecte és una eina útil i que ara, amb els GRAF (Grup de Recolzament a Actuacions Forestals) reapareix de manera molt tecnificada. Però no és la solució, sinó un complement més a l'extinció pels bombers i una eina que pot treure molt fruit de la coordinació amb altres elements d'extinció, com ara les ADF (Agrupacions de Defensa Forestal). El nexa entre un sistema d'extinció professional i les unitats voluntàries rurals passa pels GRAF, unitats professionals d'extinció indirecta. Tota aquesta conjuntura ha de servir per encarar el problema dels incendis no pas com una problemàtica de mitjans sinó com un problema de combustibles forestals; i per unir esforços per tal de maximitzar l'eficiència en extinció, però alhora gestionar el combustible amb programes de cremes prescrites on l'entesa d'ADF, GRAF i propietaris és vital. El problema és el combustible, i si el territori no és mantingut per la gent que hi viu i en forma part, per més recursos i bones intencions els grans incendis forestals seguiran essent l'autèntica amenaça

Les cremes prescrites són una eina més per a la gestió forestal. Una crema prescrita comença amb:

- Una actualització de la cartografia que serveix com a base per a la correcta planificació a fi de minimitzar l'existència d'un Gran Incendi Forestal i reduir l'índex de gravetat (superfície forestal cremada * 100 / superfície forestal total).
- Una identificació en el camp de les zones crítiques (o zones de risc) susceptibles de convertir-se en el focus d'inici d'un incendi.
- Proposta d'actuacions preventives i comparació de la seva efectivitat davant de les tècniques d'extinció preponderants a l'actualitat.
- Realització del pla de prevenció d'incendis del Perímetre de Protecció Prioritària.

Un cop s'estableix la zona crítica s'ha de:

- Realitzar un inventari de la zona objecte d'estudi, atenent a la infraestructura viària, els punts d'aigua, els models de combustible i la seva continuïtat.
- Digitalització de tota la informació per poder realitzar simulacions del comportament i propagació del foc mitjançant ordinador.
- Planificació de les actuacions preventives que es creguin convenients, tenint en compte els resultats obtinguts en la simulació.
- Avaluació de la viabilitat de l'actuació proposada. Fet això, i creient convenient eliminar un punt crític de combustible d'una zona forestal mitjançant crema prescrita, es realitza la crema.

Una crema prescrita consisteix a cremar a baixa intensitat la càrrega de combustible que en un foc fortuït podria desencadenar un Gran Incendi Forestal. La crema està controlada pels bombers i els ADF, i sempre té el vistiplau del propietari, així com la de l'analista en cap de la crema. [Xavier Úbeda i Cartaà, 24 de febrer de 2002]

Dimarts, 26 de febrer de 2002.

Gema MARTIN MUÑOZ, professora de Sociologia del món àrab i islàmic, Universidad Autónoma de Madrid:

Estado-nación e identidad en el mundo musulmán.

Dimarts 26 de febrer Gema Martín Muñoz, professora del Món Àrab i Islàmic de la Universidad Autónoma de Madrid, va explicar-nos l'evolució recent dels països del món musulmà, fins caracteritzar la situació en què es troben actualment. Ho va fer a través de tres fils conductors –el demogràfic, l'econòmic i l'ideològic– fins arribar a ordir la complexa trama de relacions que regeixen aquest món tan proper en l'espai i massa allunyat, de vegades, en el temps.

La professora Martín Muñoz va destacar el factor demogràfic com un element clau del món musulmà, no en va hi ha un 60% de població d'encara no 20 anys. Aquest contingent es veu colpit per la impossibilitat de donar feina a uns percentatges relativament elevats de llicenciats i diplomats i per l'impacte de l'atur que afecta les grans masses de població arribades del camp, en el marc d'una diàspora rural que duu a una urbanització amb greus problemes infraestructurals, com a conseqüència d'una manca gairebé absoluta de planificació.

Pel que fa a l'economia del món musulmà, va destacar la fallida absoluta de l'estat protector o distributiu, fos d'orientació socialista o liberal, i el fracàs dels processos de modernització. Les receptes del Banc Mundial i el Fons Monetari Internacional, basades en la reducció del sector públic, la retirada de les subvencions estatals als preus i les privatitzacions, no van donar els resultats desitjats a causa de la nul·la transparència jurídica, la manca de reformes fiscals o determinats comportaments monopolistes., les elits dirigents han consolidat el seu poder, ensems que s'ha obert un important esvoranc social, amb una massa treballadora, cada cop més desocupada.

Pel que fa al factor ideològic, la professora Gema **Martín** remarcà el fracàs del sistema de valors basat en el desenrotllisme econòmic que s'encetà amb l'hegemonia política postcolonial, en el panarabisme, en l'oposició política i militar a Israel i el suport a l'irredemptisme palestí, entre d'altres elements de menor ordre. En aquest sentit destacà l'interès a recuperar el llegat cultural, històric i jurídic de l'Islam, denostat per la política colonial, que justificava la seva intervenció en funció d'un mal dissimulat interès per estendre la civilització en un món qualificat d'endarrerit.

Tot plegat desvetlla un elevat sentiment de frustració col·lectiva. Especialment, per part d'una nombrosa generació jove, que és al carrer, sense feina i amb escasses expectatives de trobar-ne, en busca de nous sistemes de valors, d'un projecte alternatiu de desmarcada ideològica. En aquest procés de recerca apareixen governs, més o menys corruptes, que s'asseguren el control de la societat a canvi d'acceptar el control cultural i religions dels grups religiosos més radicals i retrògrads.

Comptat i debatut, va ser una conferència que va plantejar diversos temes de reflexió i, sobretot, va palesar la necessitat que té el món occidental de fer examen de consciència per tal de calibrar les seves responsabilitats en un procés històric que no ha contribuït gens a l'apropament d'unes cultures que hipòcritament es predica des de fòrums globalitzadors i que, val a dir-ho, van saber conèixer ens temps pretèrits. [Enric Bertran, 27 de febrer de 2002]

Dimecres, 20 de març de 2002.

Katsuyuki TAKENAKA, professor de Geografia, Facultat
d'Estudis Estrangers, Universitat Pública d'Aichi (Japó):

Lenguas y dialectos en la institucionalización del japonés moderno.

Des del punt de vista lingüístic, el Japó no és pas un país homogeni. Així de clar es va manifestar el professor Katsuyuki Takenaka en encetar la seva conferència sobre *la institucionalització del japonès modern i les diferències dialectals* que s'amaguen sota la denominació unitària que li atribuïm des de les nostres latituds. La magnitud de les diferències en la parla col·loquial era, i és encara, tan gran que és el motiu de la incomprensió que topen persones d'indrets allunyats. El fenomen, doncs, té un caire prou geogràfic. En aquest context, però, el conferenciant es va limitar a donar unes grans pinzellades de la distribució del mosaic dialectal del japonès. Òbviament, va deixar fora l'ainu d'Hokkaido, de Sahalin i les Kurils de manera expressa. Val a dir que no va quedar tan clara la independència de la llengua pròpia de les illes Nansei.

La creació d'una llengua estàndard japonesa va ser una empresa iniciada el segle XIX, durant la restauració Meiji. D'antuvi com un signe de superació del que els mateixos japonesos consideraven un retard ancestral respecte Occident i, després, ja dintre del segle XX, com una eina ideològica de conscienciació nacional i d'imposició imperialista en els països conquerits per la força de les armes. El professor Takenaka va oferir-nos una acurada descripció del procés en les dues fases. Abans, però, calia saber quelcom del que hi havia en els temps pretèrits.

Atesa la 'immensa' varietat dialectal imperant en el Japó feudal, la pervivència del japonès com a llengua unitària pot semblar fins i tot extraordinària. El factor decisiu per a mantenir el lligam entre la seva dispersió parlada fa ser l'escriptura. El sistema xinès idiogràfic dels *hangji* es va introduir al Japó durant el segle VIII dC. amb tot el llegat cultural que ha suposat fins avui. Aquest sistema feia possible l'existència de parles diferents. Aviat, cap el segle XII, aquest sistema es va duplicar amb signes de significació sil·labàrica, el *kama* que permetien una millor orientació de la fonètica que calia adoptar.

Aquesta escriptura va fer possible la transmissió de la riquíssima creació literària japonesa unificada, ben diferenciada de la xinesa a la qual en devia tant, i per sobre del tessel·lat dialectal.

Amb aquests antecedents, doncs, a partir de la Revolució Meiji de la dècada dels seixanta del segle XIX, la creació d'una llengua normalitzada a imitació de les gresolades a l'Europa Occidental, es va fer inajornable. Donat que les diferències en la parla eren tan grans, així com era tan difícil posar d'acord els filòlegs sobre les adaptacions que calia fer en l'escriptura, un llegat veritablement nacional malgrat que farcit de paraules xineses, el procés de normalització va ser extremadament lent.

Va prendre empena i determini de bracet amb l'imperialisme japonès desfermat arran de l'annexió de Formosa (1895) i que no s'aturaria fins 1945. En aquests cinquanta anys es va fer prou clar que el japonès parlat estàndard seria el de les classes burgeses de Tòquio. Quina sorpresa, oi? El conferenciant tampoc va provocar cap ah! en l'auditori quan va descriure el paper del sistema escolar i dels mitjans de comunicació social per a portar a terme la imposició d'aquest estàndard. Tanmateix, va reconèixer que als nostres dies encara és ben viva la tradició dialectal en les relacions intraregionals

i locals. En començar la seva dissertació, el professor Takenaka, bon coneixedor de la realitat sociolingüística del nostre país, havia advertit que deixava per a l'auditori les comparacions amb el cas espanyol. No va pas quedar curt de paraules. També ho evidenciaren diverses de les qüestions que se li plantejaren en l'animat col·loqui que va cloure l'acte. [pau alegre, 21 de març de 2002]

9, 10, 12, 15 i 16 d'abril de 2002

Cicle de conferències

Jordi SABATER, Bru ROVIRA, Ferran INIESTA, Alfred BOSCH, Edmundo SEPA
i Joan TORT (coordinador)

Interrogants sobre l'Àfrica

El professor Jordi Sabater i Pi va repartir la seva intervenció en tres grans *apunts sobre la singularitat geogràfica dels continent africà*. El primer va consistir en un panorama d'Àfrica al llindar del pleistocè. Ens va donar la sensació d'un continent reclus en ell mateix i que, a més, es subdividia en compartiments estancs. Aquests compartiments els va individualitzar per l'espècie de simi predominant al canvi d'era. Tot plegat limitat pel Sàhara, al Nord, i pel Kalahari, al Sud. El pleistocè va significar l'eixugament general del continent, l'eliminació de les barreres al moviment i, en conseqüència, la migració dels grans simis cap a la cubeta del Congo, abans lacustre i ara dessecada. Els humans, uns simis tot terreny, migraren arreu fins atènyer els confins de la Terra.

El segon gran tret sobre el qual va apuntar Sabater va ser la riquesa vegetal i animal de les serralades muntanyoses puntejades amb nombrosos volcans i les quals separen la cubeta congoleza del Rift. D'aquest àmbit en ens va oferir un esquema ben viu, i viscut, de les particularitats de cada estatge altitudinal. Els vegetals típics i els animals característics com, per exemple, els gorilles de muntanya, varen ser els protagonistes de la narració així com de les diapositives il·lustratives.

El tercer apunt geogràfic d'Àfrica va ser un esbós de la distribució dels grups humans que la poblen. Els pigmeus formen el grup més ben adaptat a la selva. No tenen res a veure amb els sudanesos els quals, empesos per la pressió musulmana del nord, es desplaçaren vers la selva ara ja fa més de tres-cents anys. La seva feble adaptació al nou medi pot arribar a justificar el canibalisme. Els pobles de la franja guineana entre la selva i la sabana destaquen per la seva individualitat i capacitat d'organització. Havien desenvolupat una cultura que abastava l'artesanía com, per exemple, la forja. A l'altra banda, al Rift hi trobarem els pobles d'ascendència nilòtica i etiòpica. Al nord del Sàhara i al Sud del Kalahari, d'ambient mediterrani, hi trobem pobles blancs sobreposats.

El periodista Bru Rovira i Jarque va tractar el tema del *negoci de la guerra a l'Àfrica d'avui*. Va ser la segona conferència del cicle. Coneixedor del tema com pocs, la seva exposició va tenir tots els ingredients dels reportatges als quals ens té acostumats, inclosa una picada de telèfon mòbil. La tesi de la seva dissertació, per dir-ho d'alguna manera, va consistir en mostrar el canvi operat per les elits locals, en particular, i per la

societat del primer món, en general, en relació amb la justificació de la misèria que impera a Àfrica des de l'època colonial. La violència seria gairebé consubstancial amb els pobles africans.

Si per foragitar els invasors es va recórrer a moviments d'alliberament nacional, la independència va desembocar, a la curta o a la llarga i amb ben poques excepcions, en una guerra civil entre un govern de tall procapitalista o bé prosocialista i una o unes guerrilles de signe contrari. Era una situació la qual podia mantenir-se ben viva mentre durés l'enfrontament de blocs Est-Oest. Des de l'enfonsament de l'imperi soviètic, cap a l'any 1990, la justificació i el motor dels enfrontaments va abandonar el terreny de la ideologia per arrambar-se al menys prosaic del negoci. Ja no és altre que el del màxim benefici dels dirigents corruptes i de les grans empreses transnacionals que drenen els recursos naturals: petroli, diamants, fusta, etc., sense cap tipus de compensació per a la societat autòctona. Precisament, l'estat de guerra és encara més cruel en els països que ofereixen un major estoc de recursos per explotar. El negoci de la guerra és gairebé consubstancial amb aquesta explotació. Ho va exemplificar amb els casos d'Angola, amb alguna incursió a Moçambic, i amb el del Sudan meridional, amb alguna escapada al Congo democràtic.

La tercera conferència del cicle va anar a càrrec de Ferran Iniesta, professor d'història. La seva va ser una invitació a la reflexió en relació amb els interrogants que plantegen la *tradició i modernitat a l'Àfrica*. Dues maneres de percebre la realitat les quals no hi acaben de rutllar. Va considerar que a l'Àfrica actual no funciona ni la tradició ni la modernitat. I, en aquest context, es preguntava sobre les inèrcies infranquejables que potser fan possible aquesta tessitura. Tanmateix no serveix el carregar-ne les culpes al colonialisme. La violència actual té uns arrels molt més profunds que la disputa del colonialisme. Però, de quina tradició parlem? Més interrogants.

Els objectius dels africans són ben diferents al de la modernitat: Àfrica és el VietNam de la modernitat! La modernitat va de bracet amb dos genets de l'apocalipsi: la democràcia i el progrés. Però ambdós van ben desorientats a Àfrica. Per adaptar-los a les pastures d'Occident ha estat necessari l'abonament de centúries de violència i maldecaps. Segurament, el pensar d'aclimatar-los a Àfrica en un segle ha estat una utopia folla. Ara sembla que funcionen més bé. Fins i tot els antics dictadors retornen al poder democràticament! Els *big men*, però, són els que remenen veritablement les cireres dintre dels seus àmbits específics d'actuació. Hi ha altres poders. I potser hi ha vies africanes d'unitat contra els mals de la modernitat. Iniesta va esmentar el relativisme islàmic creixent; les fronteres dels conqueridors ja no són tan intocables; o el reconeixement de poders dintre dels estats actuals,...

L'escriptor Alfred Bosch va plantejar l'únic títol de les conferències del cicle amb el seu corresponent interrogant: *Àfrica, pobra o empobrida?*. En l'exposició es va centrar en tres propostes de discussió, però sense interrogant: 1) l'esclavitud és un assumpte estrany; 2) els mals d'Àfrica venen d'Europa; 3) el mercat no fa per a Àfrica. La seva conferència va consistir en esmicolar-les per posar en evidència l'empobriment del continent. Àfrica no és pobra. Ha estat empobrida.

En relació amb l'esclavatge, Bosch va insistir en la universalitat del fenomen. El que va prendre uns tints específicament africans va ser el comerç negrer. Els tres segles llargs que va durar varen significar l'empobriment demogràfic d'Àfrica. Els càlculs més objectius mostren que la població africana no es va moure dels cent milions entre 1500 i 1800. Empobriment agreujat per l'espiral de violència interior que va generar. El subministre d'esclaus el van assegurar els mateixos regnes de l'interior. Les ràtzies sobre altres pobles procuraven els presoners necessaris per a vendre als negociants europeus,

els quals proveïen d'armes i altres bens als venedors. Creada la roda de violència i intercanvis, el seu moviment ja no tenia aturador interior. El dilema no deixava escapatòria: o esclavitzes o t'esclavitzen. El final de la tracta negrera va acabar per l'interès dels occidentals. Ja no era prou rendable. Però totes les capes socials africanes n'havien resultat tocades.

En canvi, Bosch va considerar el colonialisme europeu com un fenomen epidèrmic. Fet i debatut només són quaranta a cinquanta anys de domini directe. És per això que se li ha donat una rellevància excessiva. Potser només és significatiu si l'entendem com a culminació de la presència europea després dels segles de tractes negrers. Potser, també, les societats havien estat tan trinxades que ja no servien ni per fer de gendarmes al servei dels europeus. L'ocupació, doncs, era l'única opció per a extreure'n les riqueses naturals indispensables per assegurar la continuïtat de la revolució industrial a Occident. La qual cosa no la justifica pas: va significar una escomesa decisiva per enfonsar els signes d'identitat africans tradicionals.

Finalment, va impugnar la noció d'estranyesa del mercat a Àfrica. Va posar el cas de les ciutats africanes. Ciutat i mercat és la mateixa cosa quan ens referim a l'ús de l'espai públic col·lectiu, ja sigui mercat regulat o mercat negre. Però manquen capitals per a magnificar-los. No hi ha hagut acumulació. En un entorn dominat pels qui controlen els sistemes de destrucció resulta del tot forassenyat esperar una acumulació mitjançant sistemes de producció. No existeixen.

La darrera conferència va anar a càrrec d'Edmundo Sepa, sociòleg. Ens va il·lustrar sobre l'enteniment que tenen els africans pel seus espais i territoris per la relació que hi estableixen, tan diversa i diferent si la comparem amb la tradició europea. Va relatar-nos la percepció de l'entorn entre diversos pobles tal i com ho han recollit i ens ho han contat els antropòlegs de renom. Ens va oferir la lectura d'una tria ben representativa. El traçat de les fronteres emanades del Congrés de Berlin a les acaballes del segle XIX i la concessió de terres als colonitzadors en el règim de tinença occidental va trastocar la territorialitat africana. El mercat de la terra era una modalitat d'intercanvi aliena a la tradició africana. Aquells esquarteraments varen significar l'adulteració dels espais de les comunitats tradicionals sense cap tipus de model de recanvi endògen. Tot plegat ha tingut conseqüències funestes per a l'esdevenidor. I la independència dels estats africans delimitats per la territorialitat europea encara ho va agreujar. La minoria dirigent que en va sorgir, es va emparar de les propietats dels colonitzadors fins al punt que pogueren confondre-les amb la propietat de la terra del país sencer. Varen ser doncs, els principals interessats en mantenir l'esquarterament. Tornar a les fronteres anteriors a la colonització és del tot utòpic, tot plegat il·lustrat amb mapes prou evidents.

D'antuvi m'havia proposat oferir-vos una lectura transversal de les conferències. Vull dir, presentar-vos la notícia estructurada per temes amb el detall de l'enfocament de cada conferenciant. Fan una bona pila els temes comuns: l'esclavatge, el colonialisme, la territorialitat, etc. Però no m'hi he vist amb cor. Encara desconec masses coses d'Àfrica com per encarar aquest exercici. Aquest cicle, però, m'ha aclarit la manera com cal formular-me les preguntes sobre Àfrica en l'esdevenidor. Si és així, em dono per satisfet.

No us ho prengueu com el compliment de comiat d'una carta comercial, però en aquesta ocasió resto veritablement a l'espera dels articles que els conferenciats ens han promès per publicar a Treballs de la SCdG. Estic convençut que Joan Tort ens hi glossarà aquelles transversalitats, o el que vulgui, amb la mateixa intel·ligència i eficàcia amb les quals ha preparat, presentat i coronat aquest cicle sobre els *interrogants d'Àfrica*. Feina feta no té destorb! [pau alegre, 18 d'abril de 2002]

Dijous, 18 d'abril de 2002.

Carles CARRERAS i VERDAGUER, professor
de Geografia de la Universitat de Barcelona:

São Paulo, metròpolis fragmentada.

Dijous 18 d'abril de 2002, el Dr. Carles Carreras i Verdaguer, professor de geografia de la Universitat de Barcelona, va pronunciar una conferència titulada "São Paulo, una metròpolis fragmentada". El professor Carreras encetà la intervenció amb la justificació del títol, que volia ser un acte de reconeixement envers la figura de l'insigne geògraf brasiler Milton Santos, traspasat l'any passat, autor de l'obra de referència *Metròpole corporativa fragmentada: o caso de São Paulo* i innovador teòric en el camp de la geografia urbana.

El professor Carreras, que catalogà São Paulo com un dels fenòmens urbans del món contemporani, justificà l'interès d'estudiar la metròpolis paulista en diversos fets que mouen a reflexió: malgrat ser la primera ciutat del Brasil pel nombre d'habitants, per la concentració financera, industrial i sanitària, no ho és en la jerarquia urbana, potser perquè resta un xic amagada, rera la capital de l'Estat, Brasília, i perquè no forma part d'un imaginari col·lectiu presidit per Rio de Janeiro i el seu Carnaval i l'Amazònia immensa. En aquest sentit, Carreras veu São Paulo com una ciutat semblant a Barcelona, que malda per assolir un rang de primer ordre.

Dit això, el professor Carles Carreras presentà a través de transparències l'evolució urbana de São Paulo, que va passar d'un nucli urbà d'1 km de diàmetre el 1881, amb una escassa densitat de població, a constituir una taca urbana de 15 km de diàmetre el 1950 i esdevenir en aquest tombant de segle una ciutat que cobreix una àrea ovalada amb diàmetres de 80 i 90 km, amb uns 10 milions d'habitants, que són 15 o 16 si es considera tota l'àrea metropolitana.

Aquest espectacular creixement demogràfic és degut tant a l'increment vegetatiu com a l'aportació de la immigració interior brasilera com a l'exterior, entre la qual destacà la italiana, que amb uns quants centenars de milers d'efectius fa de São Paulo una de les ciutats "italianes" més importants del món. Afegí, però, que aquesta evolució demogràfica a l'alça avui s'ha estancat, a causa dels programes de control de la natalitat, entre els quals denuncià les pràctiques esterilitzadores fetes sense gaire contemplacions morals.

São Paulo és ara una metròpoli internacional, seu del Mercosur, imbricada en les xarxes econòmiques i financeres mundials. És, però, una ciutat fragmentada per la segregació social que comporta la lògica del capital, per la delimitació de barris segons la procedència ètnica dels seus estadants, o per l'orientació funcional dels diversos sectors de la ciutat, residencials, industrials, de negocis, etc. Aquesta compartimentació es veu agreujada -de vegades preservada- per les dificultats de la mobilitat urbana, molt condicionada per l'escassetat de línies de metro i la necessitat de l'ús del transport de superfície, d'eficàcia complicada en una ciutat tan extensa, i del vehicle privat.

Tot això, digué Carreras, comporta ritmes de vida diferents. Hi distingí un sector de la població que forma part del que anomenà -en paraules de Milton Santos- el circuit superior de l'economia, que es format pels rics, que habiten en condominis, molts cops protegits per fortes mesures de seguretat, on la propietat horitzontal comparteix serveis comuns, més o menys luxosos. A l'altre cantó, situà el circuit inferior de l'economia, on

se situen els pobres ocupen els barris de faveles on l'entrada també és impossible per als que no hi tenen res a fer.

Aquests dos móns conflueixen, topen i es relacionen en alguns "shopping center", on entren en contacte els rics que fora busquen la privacitat que amagui llur nivell econòmic i els menys afavorits que llueixen signes externs que els puguin obrir la porta a la relació amb el nivell més benestant. El professor Carreras acabà dient que aquesta fragmentació no suposa, tanmateix, una separació, sinó que defineix un vast i complex mosaic, molt cohesionat per la identitat paulista en primera instància i per un pregon sentiment nacional brasiler al capdavant. [Enric Bertran, 19 d'abril de 2002]

Dijous, 16 de maig de 2002.

Andrew M. KIRBY, professor del Department of
Social Sciences, Arizona State University West:

The social and political outcomes of a globalized property market.

El professor Andrew va fer una presentació sobre els efectes de la globalització en la forma i disseny de nous desenvolupaments urbanístics a les "noves" ciutats americanes. Fent sempre referència al cas de Phoenix, Arizona, el professor Kirby va fer una interessant reflexió sobre els efectes socials, polítics i econòmics que aquests nous models de ciutat satèl·lit estan tenint en els Estats Units i, també, a la resta del món.

Els processos de globalització de la economia han trigat a penetrar en els mercats de la propietat immobiliària, a causa del caràcter eminentment local d'aquesta, controlat per petites empreses constructores, finançades per institucions regionals o nacionals. Aquests trets tradicionals del mercat de l'habitatge i d'oficines ha donat lloc a cicles d'expansió (en moments de bonança econòmica), seguits per crisis en el moment que l'oferta supera les necessitats del mercat. Aquests cicles es deuen en part a la manca de capacitat dels promotors locals de preveure l'evolució dels cicles econòmics i a les seves possibilitats d'inversió a les zones amb major ritme de creixement.

Aquest fet ha afavorit el creixent interès per part dels capitals globals, a causa de la seva capacitat d'accedir a informació privilegiada sobre les tendències de la demanda a escala global i de la creació de nous mecanismes de circulació dels capitals, via els anomenats REITs (*Real Estate Investment Trusts* o Fons d'inversió en el mercat immobiliari). Així, en els darrers anys, s'ha produït una penetració creixent d'empreses multinacionals en els mercats immobiliaris urbans dels països desenvolupats. Això ha estat acompanyat per un increment de la demanda en les economies més avançades que, en aquest cas, no està relacionat amb un creixement demogràfic, com era habitual, sinó amb una estratègia d'inversió familiar.

Per al professor Kirby l'habitatge no és només l'aixopluc familiar, no té sols un valor d'ús, sinó que ara s'està transformant en una fórmula d'inversió de les classes mitjanes i altes en les societats occidentals. D'aquesta forma, en els darrers anys, s'està produint un creixement de la demanda de propietats cada vegada més grans per part d'alguns segments de la població. Són habitatges de grandàries superiors a les estrictament necessàries segons les dimensions de la família. Així, mentre al món occidental les famílies són cada vegada més petites, la demanda d'habitatges grans augmenta.

Per acabar, el professor Kirby va posar com a exemple d'aquest fenomen el cas d'un projecte urbanístic als afores de l'àrea metropolitana de Phoenix, a l'Estat d'Arizona. Aquest projecte ha rebut el nom de "*Anthem*" i es troba a uns 50 km del centre de la ciutat i a uns 10 km de l'àrea residencial més propera. En aquestes noves zones residencials, les propietats estan fortament protegides, no tant per raons de seguretat, sinó per garantir el manteniment de la inversió. A més, aquestes comunitats han substituït els codis i ordenances civils i municipals per uns contractes de pertinença a la comunitat, que regulen fins i tot pautes de comportament. Com diu el professor Kirby, aquestes comunitats planificades són organitzacions híbrides. Els residents no són només votants a nivell local, sinó que a més tenen una relació legal amb els seus veïns, perfectament delimitada pels gabinets jurídics d'aquestes empreses immobiliàries globals. [Antoni Luna, 29 de maig de 2002]

Dimecres, 12 de juny de 2002.

Ramon GRAU i FERNANDEZ, historiador, Institut Municipal d'Història:

L'autognosi catalana i els projectes per a Barcelona. Una crònica d'esperances i de temors.

Dimecres 12 de juny de 2002, se celebrà la sessió de cloenda del curs 2001-02 de la Societat Catalana de Geografia, amb una conferència a càrrec del professor Ramon Grau i Fernández, historiador, titulada *L'autognosi catalana i els projectes per a Barcelona. Una crònica d'esperances i de temors*. El professor Grau encetà la intervenció amb la justificació del títol, que volia ressaltar cert discurs intel·lectual negatiu organitzat a partir del creixement de Barcelona en edat contemporània, en oposició al creixement fruit del dinamisme econòmic i generador i difusor de progrés per al conjunt de Catalunya.

El professor Grau presentà una visió del pensament sobre l'evolució de la ciutat de Barcelona, a partir de quatre grans fases, delimitades per fets històrics significatius: 1773-1859, 1859-1888, 1888-1909 i 1909-1936. La primera fase arrenca amb l'avalot contra les lleves de 1773, acte polític que denota la força social de Barcelona per oposar-se a l'absolutisme borbònic. En aquest període esdevé capital el pensament d'Antoni de Capmany, que defensa l'estructura real del país, vertebrat per un esperit ciutadà emprenedor que té en la Barcelona fabril i artesana el motor generador i difusor de l'activitat econòmica. Aquesta fase culmina amb l'obra d'Ildefons Cerdà, que proposa un nou sistema d'organització de les ciutats, expressat en la coneguda idea d'urbanitzar tot el territori i introduir la natura dins de la ciutat.

L'any 1859, el de l'enderrocament de les muralles de Barcelona, comença una segona fase, que el professor Grau anomenà com "La primera ressaca vuitcentista". En aquest període es posa de manifest una reacció conservadora contra el Pla d'Eixample de Cerdà, a través dels plans dels arquitectes Garriga i Roca i Rovira i Trias. Aquesta resposta proposa un creixement limitat de la ciutat, en contraposició als plantejaments de Cerdà, que formula idees per al conjunt del Pla de Barcelona.

Amb l'eclosió del modernisme es produeix un salt endavant de la cultura catalana, del qual serà un exponent clau l'Exposició Universal de 1888, tant perquè serví per posar Barcelona en el mapa mundial com perquè comportà importants reformes urbanístiques. Aquest any s'enceta una tercera fase, que arriba fins 1909 i inclou les agregacions municipals dels pobles del Pla de Barcelona, amb l'arribada de Barcelona al mig milió d'habitants, i el triomf electoral de la Lliga, representant de la societat burgesa barcelonina. Seran anys en què hom intentarà fer de Barcelona la capital d'un territori que depassi els límits de la regió catalana.

Aquesta etapa es clourà bruscament amb l'esclat de la Setmana Tràgica, el 1909, que posarà en entredit la possibilitat de controlar la ciutat i serà, en conseqüència, el punt de partença de les polítiques per desactivar el dinamisme ciutadà. Començarà aleshores un període en què prendrà màxima importància un corrent de pensament introspectiu que mirarà de resoldre problemes interns abans de mirar cap enfora. Altre cop apareix una visió involutiva, en què es manifesta el rebuig d'una Barcelona que es qualifica de macrocèfala, que qüestiona en certa mesura el món industrial modern i que cerca les arrels culturals pròpies en les comarques on es creu que s'han preservat els valors autòctons.

El professor Grau acabà fent un crit d'alerta respecte aquest tipus de plantejaments i la pobresa intel·lectual del pensament alternatiu d'esquerra, que moltes vegades no és més que l'actualització de les idees de Capmany en clau d'assaig, entès com erudició llibresca. En aquest sentit, reclamà una actitud oberta als problemes i reptes amb què s'enfronta Barcelona actualment, sense els prejudicis que massa cops han regit una manera de pensar en la qual els catalans eren poc menys que un poble escollit. [Enric Bertran, 15 de juny de 2002]